

'Het goede antwoord is B want het zit in de tekst...'

Het volgende zal NT2-docenten bekend voorkomen: het eind van de cursus is bereikt en de dag van de toets is aangebroken. Voor het onderdeel lezen krijgen de cursisten enkele teksten met meerkeuzevragen voorgeschoteld en wat blijkt? Saïd, die tijdens de cursus zo hard gewerkt heeft en redelijk goed leek, scoort niet hoger dan vijftig procent terwijl een medestudent, Mathieu, die een middelmatige lezer leek, 85 procent scoort. Hoe komt het toch dat we ons soms zo kunnen vergissen in het leesvaardigheidsniveau van cursisten?

De ontwikkeling van de leesvaardigheid onttrekt zich grotendeels aan het zicht van de NT2-docent. De cursisten lezen teksten, trainen diverse deelvaardigheden die voor het lezen van belang zijn en leren nieuwe woorden. De docent vormt zich een beeld van de manier waarop de cursisten lezen door hun prestaties gedurende de tekstbehandeling (klassikaal of in groepjes) te observeren.

Waar alle inspanning uiteindelijk toe leidt, daar komen student en docent soms echter pas achter op de dag van de toets: de student leest enkele teksten, beantwoordt een aantal meerkeuzevragen en scoort daarbij voldoende (70% of meer) of onvoldoende (minder dan 60%). Wat er achter de verschillende percentages precies aan kennis of tekorten schuilgaat, dat blijft ook dan in de meeste gevallen een mysterie. Om aan mijn toenemende nieuwsgierigheid tegemoet te komen, besloot ik een experimentje te doen onder mijn cursisten, aspirant-studenten die aan het Instituut voor Nederlands als Tweede Taal (Universiteit van Amsterdam) een cursus Nederlands volgen. Alle studenten uit mijn groep waren bereid hieraan mee te doen. De meesten van hen hadden op dat moment ongeveer 330 uur Nederlandse les gehad. Van de vijftien studenten die meededen, komen er vier uit westerse landen en elf uit niet-westerse landen. Met mijn experimentje wilde ik vooral proberen iets meer zicht te krijgen op datgene wat zich verborgen houdt achter de toetsuitslagen. Met andere woorden, hoe komen studenten tot de keuze van het juiste dan wel foute antwoord, welke overwegingen liggen hieraan ten grondslag en wat zegt dit over het niveau van hun leesvaardigheid? Het experiment zat als volgt in elkaar. De studenten

kregen in de les twee teksten met tien meerkeuzevragen te lezen. Na ongeveer één uur namen zij plaats in de cabines in het talenpracticum om uit te leggen waarom zij bepaalde antwoorden gekozen hadden. Ik hield er rekening mee dat de nog niet optimale spreekvaardigheid zeker van invloed zou zijn op de duidelijkheid van de reacties. Wanneer deze enigszins te duiden zouden zijn, was ik al tevreden. Verder was ik me ervan bewust dat de toets vanwege het geringe aantal items geen volledig beeld kon opleveren van de leesvaardigheid van de studenten.

De teksten

Tekst A, 'Economisten bestuderen bevolkingsvraagstuk', gaat over de invloed die allerlei economische omstandigheden kunnen hebben op het aantal kinderen dat men besluit te nemen. De Rotterdamse econoom Van Praag noemt vijf verklaringen voor de daling van het kindertal in westerse landen. Deze verklaringen zijn bijna allemaal van economische aard. Vervolgens wordt een relatie gelegd met de situatie in de Derde Wereld, waar de genoemde factoren geen rol spelen, zodat het kindertal daar niet in eenzelfde mate afneemt ondanks de politieke maatregelen die men daartoe neemt. Deze tekst is afkomstig uit De Volkskrant.

Tekst B, 'Taal leren – Het taallerend kind', is een boekbespreking door Liesbeth Koenen, uit NRC Handelsblad.

In haar lovende bespreking van dit boek noemt Koenen enkele interessante aspecten van het eerstetaalverwervingsproces, zoals het feit dat dit proces bij alle kinderen min of meer op eenzelfde wijze verloopt en dat ouders op dit proces nauwelijks invloed kunnen uitoefenen. Zij illustreert dit aan de hand van enkele concrete gespreksituaties tussen ouders en kinderen.

Bij beide teksten horen vijf meerkeuzevragen.

De resultaten in cijfers

De toets (in totaal tien vragen) leek vrij goed gemaakt te zijn. De resultaten waren als volgt:

Fatma, Mohamed, Eva, Lucia	0 fout
Maria, Madeleine, Ali	1 fout
Saïd, Hassan, Jamal, Victor	2 fouten
Tia, Tarek	3 fouten
Christof	6 fouten
Gönül	7 fouten

Uitgaande van een redelijke kwaliteit van de teksten en de vragen, kan de *voorzichtige* conclusie (het gaat immers om een gering aantal items) luiden: twee studenten lezen zwak, twee studenten hebben een middelmatig niveau, de overigen lezen redelijk tot goed. Een leestoets, in de les afgenomen, levert meestal niet meer op dan vergelijkbare cijfers of percentages, soms aangevuld met wat je nog te weten komt tijdens de klassikale discussie. Er blijft echter veel onopgehelderd. Reden genoeg eens aandachtig te luisteren naar de toelichting van de studenten op hun antwoordkeuze.

Het goede antwoord maar...

In de eerste plaats valt het op dat enkele studenten regelmatig een goed antwoord kiezen, terwijl uit hun toelichting duidelijk wordt dat de tekst of het relevante tekstfragment slechts ten dele of helemaal niet begrepen is. Ik geef als voorbeeld het commentaar van Jamal en Tarek bij vraag 1 (tekst A).

- Wat is de essentie (het belangrijkste) van dit artikel?
 A Geboortebeperking is belangrijk voor de economie van een land.
 B Wanneer vrouwen gaan werken, worden er weinig kinderen geboren.
 C De bevolkingsgroei wordt onder andere door de economie bepaald.

Jamal: *'C is juist omdat in C staat: "De bevolkingsgroei wordt onder andere door de economie bepaald." Dat is... er zijn ook andere factoren die bepaalt dit bevolkingsgroei, niet alleen economie.'*

Tarek: *'A is niet juist omdat de tekst ging over "geboren" en de "economisch" van de families maar die heeft niet te maken met die economisch over landen en over B de tekst heeft niks gezegd over de relatie tussen vrouwen, werken en weinig kinderen dus die antwoord is C en dat is ook logisch.'*

Hoewel naar de essentie van de tekst gevraagd wordt, zoekt Jamal het antwoord in de details; hij hecht belang aan de woorden 'onder andere' in antwoord C en suggereert dat behalve economie ook andere factoren een rol spelen. Volgens de tekst echter zijn deze andere factoren juist van economische aard en dat gegeven is nu precies de essentie van de tekst. Tarek heeft ook het juiste antwoord gekozen maar hij lijkt eveneens de essentie van de tekst niet begrepen te hebben. De tekst gaat immers wel over geboortebeperving en economie in diverse landen en ook de relatie tussen werkende vrouwen en het krijgen van kinderen komt uitgebreid aan de orde.

Jamal en Tarek blijken beiden nog op woord- of zinsniveau te lezen en dus slechts kleine delen van de tekst te overzien. Dat zij regelmatig toch tot een juiste antwoordkeuze komen, lijkt meer een toevallige aangelegenheid dan het resultaat van goed tekstbegrip. Vanwege het te kleine aantal vragen ontstaat dan al vrij snel een te rooskleurig beeld van hun leesvaardigheid.

Kennis van de wereld en de eigen mening

Een ander punt dat opvalt, is de mate waarin de kennis van de wereld dan wel de eigen mening van de student de antwoordkeuze beïnvloedt. Hoe een student zich sterk kan laten leiden door zijn eigen ideeën over een onderwerp blijkt heel duidelijk uit

de toelichting van Christof bij vraag 1 en 2 (tekst A). Bij vraag 1 wordt naar de essentie van de tekst gevraagd (zie boven). Deze vraag becommentarieert Christof als volgt: *'Volgens mij antwoord A is de essentie van dit artikel omdat hij wil over de geboortebeperving praten en antwoord geven hoe [we] economische problemen kunnen oplossen door een bevolkingsgroei. En eh de eerste in essentie oplossing is geboortebeperving.'*

Christof draait de zaak om: geboortebeperving als oplossing voor de economie van een land in plaats van de invloed van economische factoren op het kindertal. 'Essentie' wordt genterpreteerd als essentiële: een essentiële oplossing. Christof, afkomstig uit een Afrikaans land, legt de tekst zijn eigen interpretatie op. Hij is overigens wel consequent in zijn redenering, wat blijkt uit zijn reactie bij vraag 2. 'De Europese vereniging voor bevolkingseconomie wil (C) nieuwe economische theorieën ontwikkelen die bevolkingsvraagstukken kunnen verklaren.' Christof: *'Ja, C is juist... Ik denk het is een manier om te verklaren hoe geboortebeperving kan een oplossing zijn voor economische... voor het groei van economische.'*

Uit de reacties van de andere studenten bleek dat deze vraag met veel gemak en stelligheid beantwoord werd (13 studenten kozen het juiste antwoord). Dit toont nog duidelijker aan hoe sterk Christof hier zijn eigen ideeën volgt.

Het commentaar van Tarek, Gönül en Saïd bij vraag 4 (tekst B) laat ook zien hoe soms vooral wordt uitgegaan van de eigen mening over een onderwerp:

- Nederlandse kinderen zeggen bijna allemaal een tijdje 'goeder' in plaats van 'beter'. Wat wordt daarmee duidelijk?
 A Kinderen imiteren elkaar en maken dus vaak dezelfde fouten.
 B Op dat moment begrijpt het kind het grammaticale systeem van de comparatief.
 C Op dat moment begrijpt het kind de grammaticale constructie van de comparatief nog niet.

Tarek: *'Het juiste antwoord is C, "Op dat moment begrijpt het kind het grammaticale systeem van de comparatief nog niet," want als dat kind begrijpt dan maakt het die soort fouten niet.'*

Gönül: *'Volgens mij A. B dat kan niet omdat kinderen deze leeftijd kan niet grammaticaal systeem begrijpen. Voor C ook zelfde idee.'*

Saïd: *'De antwoord van vraag 4 is C, "Op dat moment begrijpt het kind de grammaticale constructie van de comparatief nog niet," ja dat staat met die directe manier op de tekst. A, dat staat niet op de tekst. B, dat is natuurlijk niet juist omdat als die kinderen begrijp de grammaticale systeem van de comparatief dat kan niet dat soort fouten [maken] dat kan weten dat "goeder" is niet juist. Zo mijn antwoord is C.'*

Het lijkt voor Tarek, Gönül en Saïd zo evident dat 'goeder' fout is dat ze niet of niet voldoende controleren of hun conclusie overeenkomt met de informatie in de tekst. Daarin wordt beweerd dat het gebruik van 'goeder' aantoont dat een kind het systeem van de comparatief doorheeft. Tarek en Saïd zijn heel stellig in hun reactie: een fout is een fout en Gönül meent dat kinderen sowieso niet in staat zijn het grammaticale systeem te begrijpen. Victor tenslotte blijkt bij het beantwoorden van bijna alle vragen de neiging te hebben meer op eigen ken-

nis te varen dan op de informatie in de tekst. Meestal geeft hij veel extra informatie bij een onderwerp. Zijn commentaren getuigen van een duidelijke mening over veel zaken; helaas wijkt deze mening nogal eens af van wat de schrijver beweert (zie hieronder bij de bespreking van vraag 4 van tekst A).

Moeilijke tekstfragmenten, lastige vragen

De commentaren van de studenten zijn vooral interessant op het moment dat een moeilijk tekstfragment bevraagd wordt.

Tekst A (de economietekst) bevat zo'n lastig fragment. Nadat de econoom Van Praag de vijf economische factoren genoemd heeft die van invloed zijn op het afnemen van het kindertal in westerse landen, gaat de tekst als volgt verder: 'Al deze factoren verklaren tevens waarom in ontwikkelingslanden wel veel kinderen worden geboren. Tevens wordt duidelijk dat in die landen een bevolkingspolitiek van alleen geboortebepurende maatregelen geen effect kan hebben.' Dit tekstfragment is vrij impliciet, omdat je als lezer wordt geacht aan te vullen: want al die genoemde factoren spelen in derdewereldlanden geen rol. Vraag 4 luidt:

In ontwikkelingslanden hebben geboortebepurende maatregelen weinig effect omdat

- A de politiek geen enkele invloed kan uitoefenen op het aantal kinderen dat mensen zullen nemen.
- B andere factoren ook een rol spelen bij het aantal kinderen dat men krijgt.
- C de mensen weinig geld hebben en daarom toch al weinig kinderen zullen nemen.

Jamal, Ali en Victor lichten hun (foute) antwoordkeuze als volgt toe:

Jamal: 'Ik heb A gekozen omdat er staat in de tekst "Tevens wordt duidelijk dat in die landen een bevolkingspolitiek van alleen geboortebepurende maatregelen geen effect kan hebben"... Tevens wordt duidelijk... dat in die landen een bevolkingspolitiek van alleen geboortebepurende maatregelen geen effect kan hebben... ehm... er is eh... geen eh... aanwijzing aan eh... B is niet juist omdat daar staat "andere factoren ook een rol spelen" en die factoren zijn niet genoemd in de tekst en C... nee dat is niet juist.'

Ali: 'Het juiste antwoord is A, "De politiek geen enkele invloed kan uitoefenen op..." - dat klopt want economie ook heeft invloed in aantal kinderen dat mensen zullen nemen... B is ook bijna juist maar eh tekst heeft gezegd dat B ook klopt maar eh volgens mij is A beter dan B. En eh C... ja C... dat is alleen in sommige landen.'

Victor: 'Ik heb A gekozen. Ja, zij proberen iets te doen maar de mensen in de ontwikkelingslanden, zij doen niet wat de regering zegt. Zij hebben bepaalde dingen om te denken, bijvoorbeeld zij krijgen kinderen voor als zij ouder worden, dan zij kunnen stop met werken en eh zijn kinderen moeten voor hun zorgen.'

Deze citaten zijn vrij informatief. Jamal probeert greep te krijgen op de lastige zin door die zin in z'n geheel hardop te herhalen, helaas zonder dat het hem iets lijkt op te leveren. Hij zoekt dan opnieuw z'n heil in de details en keurt afleider B af op grond van de aanwezigheid van de woorden 'andere factoren'. Ali heeft niet opgemerkt dat 'geen enkele' te sterk is uitgedrukt. Hij raakt bij het lezen van B dan

ook in de problemen, maar hij laat het er verder bij zitten. Victor volgt volledig zijn eigen gedachtegang zonder terug te schakelen naar de tekst. Vier strategieën dus, aangewend in het geval dat de tekst en de vraag gecompliceerd worden: het enkele malen herhalen van een zin om tot begrip ervan te komen, het antwoord zoeken op woordniveau (kleine verschillen tussen vraag en tekst), snel een keus maken zonder goed de alternatieven te controleren op juistheid, en een keus maken op grond van de kennis van de wereld. Strategieën die in dit geval weinig lijken op te leveren.

Ook het volgende fragment (het slot van tekst A) blijkt problemen op te leveren. 'Landen die geen bewuste bevolkingspolitiek voeren, zoals Nederland, realiseren zich echter niet dat veel overheidsmaatregelen wel degelijk van invloed zijn op de omvang en de samenstelling van de bevolking. Daarom is het nuttig dat economen het initiatief hebben genomen hun achterstand in onderzoek en kennis op dit terrein van de economie in te lopen.'

De eerste zin van dit fragment lijkt lastig vanwege de zinsstructuur (lange, complexe zin) en het feit dat er in de zin een dubbele ontkenning én een bevestiging staan (*geen, niet en wel degelijk*). Bovendien is het de vraag of de studenten aan woorden of woordgroepen als 'bewuste bevolkingspolitiek', en 'overheidsmaatregelen' (op het gebied van geboortebepending) voldoende inhoud kunnen geven. Mogelijk maakt de combinatie van deze problemen de zin zo lastig. Een student die met veel moeite tot een wat onzekere interpretatie van dit tekstgedeelte is gekomen, zal echter door de vraag weer volledig in de war raken. Daar is namelijk een en ander omgedraaid: 'landen die een bewuste...' in plaats van 'geen bewuste...'. Vraag 5 luidt:

Wat is de conclusie van de tekst?

- A Landen die een bewuste bevolkingspolitiek voeren, hebben door overheidsmaatregelen veel invloed op de omvang van de bevolking.
- B Economen vinden dat er in Nederland een bewuste bevolkingspolitiek gevoerd moet worden.
- C Ook zonder bewuste bevolkingspolitiek heeft de overheid invloed op onder andere het aantal kinderen dat geboren wordt.

Jamal en Hassan geven een toelichting bij hun (foute) antwoordkeuze. Vooral de reactie van Hassan laat zien hoeveel moeite hij heeft om tot begrip van dit tekstgedeelte te komen.

Jamal: 'Het goede antwoord is B want het zit in de tekst... Landen die géén bewuste bevolkingspolitiek voeren, zoals Nederland, dus B is juist: "Economen vinden dat er in Nederland een bewuste bevolkingspolitiek gevoerd moet worden..." Bovendien vind ik A niet juist omdat er staat: "landen die een bewuste bevolkingspolitiek voeren" en in de tekst staat "landen die géén bewuste... géén bewuste bevolkingspolitiek voeren..."'

Hassan: 'Ik heb B gekozen omdat [het] hier in de tekst staat... in de laatste alinea... dus ik heb eh... ik denk dat... vraag B eh "Economen vinden dat er in Nederland een bewuste bevolkingspolitiek gevoerd moet worden..." [stiltte] eh wacht even... "Landen die een bewuste bevolkingspolitiek voeren, hebben door overheidsmaatregelen... een bewuste bevolkingspolitiek voeren... hebben door de... landen die een

bewuste bevolkingspolitiek voeren hebben door overheidsmaatregelen veel invloed op de omvang van de bevolking..." [stilte] *...en hier komt de laatste idee: "Daarom is het nuttig dat economen het initiatief hebben genomen deze achterstand in te lopen," [resoluut] dus... B is juist.'*

Jamal trekt eerst een verkeerde conclusie en houdt zich dan (zoals hij steeds doet) vooral met de details bezig ('geen bewuste' versus 'bewuste'). Hassan heeft evenals Jamal (zie vraag 4) geprobeerd greep op het geheel te krijgen door de lange zin te reciteren in verschillende varianten wat betreft intonatie of accent. Het levert hem geen nieuw inzicht op en uiteindelijk veinst hij tot een conclusie te komen.

Tenslotte laat het commentaar van Eva zien hoe een betere lezer 'de handen vrij heeft' om zich met tekstbegrip bezig te houden.

Eva: 'C is het juiste antwoord omdat [in het] algemeen de politiek heeft invloed op het aantal... hoeveel kinderen geboren worden. Het staat in het begin van de alinea... "Landen die geen bewuste bevolkingspolitiek voeren, zoals Nederland, realiseren zich echter niet dat veel overheidsmaatregelen wel degelijk van invloed zijn op de omvang en de samenstelling van de bevolking" – dat bedoelt dat de politiek altijd heeft een invloed op de omvang van de bevolking. Dat is ook de reden waarom A is niet juist en B ook niet juist is. Het gaat eigenlijk over Nederland dat Nederland geen bewuste bevolkingspolitiek voert maar niet daarover dat Nederland móét een bewuste bevolkingspolitiek hebben en het wordt ook in deze zin genoemd omdat de gewone politiek hééft een invloed.'

Eva lijkt nauwelijks gehinderd te worden door problemen met de interpretatie van woorden of zinsstructuren, waardoor zij op een abstracter niveau over de inhoud van de tekst kan praten.

Conclusies

Het luisteren naar de commentaren van de studenten bij de door hen gekozen antwoorden was voor mij heel informatief. Er ontstond een beter beeld van wat de studenten nu wel of niet begrepen van de teksten; een beter beeld dan ik me op grond van de cijfers had kunnen vormen. Wat vooral opviel was dat er behoorlijke niveauverschillen waren. Dat de groep heterogeen was qua niveau van taalvaardigheid was bekend, maar dat de niveaus van leesvaardigheid in die mate uiteenliepen, verbaasde me toch. Een enkele student had ik hoger ingeschat.

Een deel van de verschillen betrof de mate waarin sommige studenten hun kennis van de wereld inschakelden dan wel hun eigen mening een rol lieten spelen bij hun antwoordkeuze. Soms lijkt het evident dat de eigen kennis wordt ingezet om een gebrekkige taalkennis te compenseren. Wanneer echter een student systematisch zijn antwoorden toelicht op grond van een (uitgesproken) mening over diverse onderwerpen (los van wat er in de tekst beweerd wordt) lijkt er eerder sprake te zijn van een verkeerde lees- of leerstrategie. Tenslotte bleek uit enkele reacties heel duidelijk hoe kennis van de wereld dan wel de eigen mening een juist begrip van de tekst kan dwarsbomen. Dit gebeurt vooral op het moment dat de informatie in de tekst sterk afwijkt van hoe een student zelf over bepaalde zaken denkt.

Iedere docent weet uit ervaring dat de kans hierop groter is naarmate het onderwerp van een tekst meer cultuurgebonden of specifiek is. Voorzichtigheid ten aanzien van de tekstkeuze en het bevragen van dergelijke teksten lijkt hier dus op z'n plaats.

Wanneer de studenten de vragen bij de moeilijke tekstfragmenten bespreken, valt vooral op hoe groot de niveauverschillen tussen hen zijn en hoe ze van uiteenlopende strategieën gebruik maken. De betere lezer blijkt de betekenissen van woorden met gemak te herkennen, zinsstructuren worden moeiteloos verwerkt; alle energie kan worden aangewend om tot tekstbegrip te komen: het leggen van verbanden, het expliciteren van informatie en het trekken van conclusies. Het commentaar van Eva is hiervan een voorbeeld. Zij leest een zin uit de tekst hardop en trekt dan bepaalde conclusies: 'Dat bedoelt [= betekent] dat...', 'Dus...' en dan volgt in haar eigen bewoordingen een implicatie of conclusie.

Wat je bij de zwakkere lezers goed kunt zien, is dat de verschillende onderdelen van het leesproces nog niet automatisch verlopen. Er moet bewust over teveel verschillende zaken nagedacht worden: de betekenis van de woorden, de structuur van de zin, het verband tussen zinnen, enz. Er blijft nauwelijks ruimte over voor tekstinterpretatie. Je hoort sommige studenten als het ware die geweldige inspanning leveren om al de informatie te verwerken. Ze komen er helaas niet uit ondanks de verschillende strategieën die zij noodgedwongen aanwenden: het herhalen van zinnen alsof de betekenis daardoor plotseling zal doordringen, het focussen op kleine verschillen of het bovenmatig inschakelen van de kennis van de wereld. De tekst of het tekstfragment ligt duidelijk boven hun niveau en bovendien lijkt de vraag de verarring alleen nog maar te doen toenemen.

Hoewel de taalvaardigheid bij deze studenten in het algemeen verbeterd zou moeten worden, zouden ze gebaat kunnen zijn bij enkele efficiëntere leesstrategieën zoals het opdelen van lange zinnen in kortere stukjes informatie, het stellen van vragen bij onduidelijke of impliciete tekstgedeelten, het herformuleren van uitspraken van de schrijver en het schematiseren van informatie. Strategieën die er ten dele op gericht zijn het kortetermijngeheugen wat te ontlasten.

Daarnaast maakt het experimentje duidelijk hoe frustrerend het voor studenten kan zijn om verwarrende vragen over té moeilijke tekstfragmenten te moeten beantwoorden. Het ligt voor de hand om te bedenken dat een student die te vaak met zo'n bijna onuitvoerbare taak geconfronteerd wordt, zijn plezier in het lezen zal kunnen verliezen.

Tot slot

Mijn experimentje heeft een aantal inzichten opgeleverd van uiteenlopende aard. De meest opvallende punten waren de mate waarin studenten zich baseerden op hun kennis van de wereld dan wel hun eigen mening, het uiteenlopende niveau van leesvaardigheid dat voordien niet zo duidelijk boven water was gekomen en de verschillende manieren waarop zij met moeilijke tekstfragmenten omgingen. Ongetwij-

feld viel er veel meer te zeggen naar aanleiding van de commentaren. Gezien het exploratieve karakter van dit experimentje heb ik het echter hierbij moeten laten. Er is, wat mij betreft, een klein tipje van de sluier opgelicht. Tegelijkertijd dienen zich al de nieuwe vragen en praktische problemen aan: hoe kunnen verschillen in leesvaardigheid gedurende de cursus vroeger gesignaleerd worden? Wat doen we wanneer

die verschillen groot blijken te zijn? Hebben we in dat geval de mogelijkheid tot herindeling van groepen en beschikken we dan over extra oefenmateriaal? Hoe leren we studenten om bij het lezen van een bepaalde tekst efficiënter met de eigen kennis om te gaan?

Helaas, het goede antwoord op deze vragen 'zit' niet in de tekst.

Ineke de Bakker

Studeerde Algemene Taalwetenschap aan de Universiteit van Amsterdam, met als specialisatie tweedetaalverwerving. Is sinds 1986 werkzaam aan het Instituut voor Nederlands als

Tweede Taal (INTT) verbonden aan de Universiteit van Amsterdam. Is mede-auteur van *Lezen las gelezen*, een leesmethode voor volwassen anderstaligen en *Nederlands in hoofdlijnen*, een praktische grammatica voor anderstaligen, beide uitgegeven bij Wolters-Noordhoff. Adres: Universiteit van Amsterdam, Spuistraat 134, 1012 VB Amsterdam.

Een cursus/studie Frans in Frankrijk?

- 66 zomer-, 44 jaarcursussen
- óók voor docenten Frans
- cursus/studieduur: van 1 wk tot 9 mnd
- vlotte afhandeling van inschrijving
- steun van Franse Ambassade
- uitgebreid, persoonlijk advies van leraar Frans

Vraag de gratis folder aan!

TRICOLORE

Bemiddeling voor cursussen Frans in Frankrijk

Postbus 93333
2509 AH Den Haag
tel.: 070-383 6666

Hogeschool Maastricht

Opleiding Talk-Vertaler Maastricht

Engels - Duits - Frans - Spaans - Portugees - Italiaans
Russisch - Nederlands voor anderstaligen

Opleiding Oriëntaalse Talen en Communicatie Maastricht

Arabisch - Chinees - Japans

Open dagen

zaterdag 22 november 1997
17 januari 1998
21 maart 1998

Adres:
Brusselseweg 150
Maastricht
11.00 - 14.00 uur

Voor meer informatie kun je contact opnemen met de afdeling Studentenadministratie van de Hogeschool Maastricht, Faculteit Tolk-Vertaler Postbus 964, 6200 AZ Maastricht telefoon 043 - 3466640

